

Cenzura interneta u Rusiji

Bitunjac, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:490646>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Preddiplomski sveučilišni studij informacijske znanosti (jednopedmetni)

Marija Bitunjac

Cenzura interneta u Rusiji

Završni rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Preddiplomski sveučilišni studij informacijske znanosti (jednopedmetni)

Cenzura interneta u Rusiji

Završni rad

Student/ica:

Marija Bitunjac

Mentor/ica:

Doc. dr. sc. Martina Dragija Ivanović

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marija Bitunjac**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Zaobilaženje i borba protiv cenzure interneta na primjeru Rusije** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 13. rujna 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Cenzura interneta	2
3. Osviještenost i borba protiv cenzure interneta.....	3
3.1. Access Now	4
3.2. Freedom House	5
3.3. Reporters Without Borders (RSF).....	5
4. Tehnički načini zaobilaznja cenzure interneta	7
4.1. VPN.....	8
4.2. Proxy	9
4.3. TOR.....	9
5. Cenzura interneta u Rusiji	10
5.1. OONI.....	11
6. Istraživanje: Stupanj uspješnosti povezivanja na mrežne stranice u Rusiji.....	12
6.1. Analiza rezultata.....	13
6.2. Rasprava.....	19
7. Zaključak	19
8. Prilozi.....	21
Literatura.....	23

Sažetak

Osnovna svrha ovog završnog rada je ukazati na problem cenzure interneta. Prvi dio rada bavi se definiranjem cenzure i cenzure interneta, zašto je nastala, tko ju provodi i kako se dijeli. Drugi dio rada fokusirat će se na ljudska prava, zaobilaženje i borbu protiv cenzure interneta. Predstavit će se aktivno djelovanje u borbi protiv cenzure interneta triju organizacija putem njihovih mrežnih stranica te objasniti neki od načina zaobilaženje cenzure, a to su VPN, Proxy i Tor. U nastavku rada govori se o cenzuri interneta u Rusiji koja je i predmet istraživanja. Korišteni su podaci prikupljeni i objavljeni od strane OONI inicijative čije će djelovanje također biti predstavljeno. Podaci koji su se koristili u radu odnose se na mjerenje cenzure interneta u Rusiji u periodu od 1. siječnja do 30. lipnja 2023. godine kako bi se utvrdio stupanj cenzure interneta u Rusiji.

Ključne riječi: cenzura interneta, ljudska prava, blokiranje mrežnih stranica, zaobilaženje cenzure interneta, cenzura u Rusiji

1. Uvod

Cenzura je pojam koji se javlja još 433. godine prije nove ere, a dolazi od latinske riječi *ensor*. To je naziv za djelatnost koja je uključivala popisivanje imetka i ocjenjivanje morala građana. Kako je cenzura moralno prosuđivanje objavljivanog sadržaja od strane nekog vladajućeg tijela, u Hrvatskoj enciklopediji cenzura se definira kao kontrola i zabrana protoka informacija, kulturnih te umjetničkih sadržaja u bilo kojem formatu na temelju prosudbe o dobrobiti za zajednicu i društvo. Pod pojmom vladajuća tijela podrazumijevaju se država, vjerska, korporativna, stranačka i druga tijela. (Hrvatska enciklopedija, n.d.). Nadalje, Stipčević o cenzuri govori kao „sustav mjera koje poduzimaju vlasti ili oni koji tu vlast predstavljaju, za sprječavanje javnog iznošenja ideja i mišljenja koje vlasti drže oprečnim svojim interesima, odnosno onim moralnim i društvenim normama koje vrijede u određenoj sredini i vremenu (...)“ (Stipčević, 1992.). Ovisno o vremenu njena provođenja postoji preventivna cenzura koja se provodi prije objave ili izvedbe sadržaja što je, suspenzivna cenzura što je cenzura nakon objave ili izvedbe što ali isto tako postoji i autocenzura koju autor provodi sam nad sobom (Hrvatska enciklopedija, n.d.).

Panić s druge strane govori o podjeli cenzure s obzirom na subjekt, odnosno tijelo koje provodi istu. Prema tome razlikujemo cenzuru odozgo (eng. top-down censorship) koju provode institucionalizirana društvena tijela, država, državni organi i službenici te cenzura odozdo (eng. bottom-up censorship) koja se odnosi na pojedince, grupe, udruge ili pak interesne skupine koji svojom pozicijom u društvu mogu biti cenzori (Panić, 2018.).

Pojavom, razvojem i što većom uporabom tehnologije u različitim aspektima ljudskog života došlo je i do pojave novog oblika cenzure, a to je „cenzura interneta“. To je o je fenomen koji se proteže kroz nekoliko znanstvenih područja što uključuje i društvene znanosti, a ima utjecaj na strukturu interneta, protokola te ponašanja ljudi (Aceto i Pescapé, 2015.), stoga ga možemo definirati kao kontrolu i zabranu pristupa, objave ili pregleda određenog sadržaja na webu. Kao što je Panić objasnio ovisno o cenzoru razlikujemo cenzuru odozgo, kontrolu i zabranu sadržaja na zahtjev države ili organizacije i cenzuru odozdo, cenzuru od strane neinstitucionalnih pojedinaca ili grupa ljudi. O cenzuri odozgo piše i Vojinović koja ju definira kao vršenje pritiska nad internetskim poslužiteljima od strane vlade tako što vlada postavlja

zahtjeve o tome koji će sadržaj biti objavljen, a koji blokiran. Drugim riječima internetski poslužitelji provode cenzuru interneta blokiranjem određenog sadržaja na stranici ili stranica u cijelosti, filtriranjem te kontroliranjem protoka informacija na zahtjev vlade (Vojinović, 2023.).

U fokusu ovog rada bit će cenzura odozgo, cenzura na razini vlade čijim se provođenjem uskraćuje jednu od temeljnih ljudskih prava, a to je pravo slobode izražavanja, pristupa i širenja informacija i ideja koje je jasno određeno u „Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda“. Konvencijom jasno definirana prava, služeći kao primarni argument postavila su temelj za suzbijanje i borbu protiv cenzure, a kao odgovor na provođenje cenzure razvili su brojni komunikacijski sustavi i s radom započele razne organizacije. Svoju ulogu u toj borbi pronašle su i knjižnice koje su u prošlosti često bile iskorištavane za provođenje cenzure i oblikovanja mišljenja te stavova svojih građana, osobito za vrijeme totalitarnih režima (Stipčević, 1992.).

U istraživačkom dijelu rada predstavljeni su rezultati istraživanja cenzure od strane vlasti u Rusiji, gdje se na dnevnoj bazi vrše kontrole i blokiranje sadržaja, osobito nakon napada na Ukrajinu 2022. Samo mjesec dana nakon napada Ruska vlada proglasila je niz zakona koji se odnose na zabranu širenja, prema njima, nepodobnih i nepouzdatih informacija o ruskim oružanim snagama i drugim državnim tijelima u inozemstvu (Li i Whitworth, 2023.). Istraživanje je provedeno korištenjem mjernih podataka na OONI Explorer-u kao jednom od alata OONI-a, inicijative za osviještenost o cenzuri interneta. Provedena je analiza stupnja cenzure izvršene nad stranicama organizacija koje se zalažu za slobodu izražavanja i bore protiv cenzure interneta.

2. Cenzura interneta

Uporaba interneta se znatno proširila 90-ih godina prošlog stoljeća diljem svijeta i donijela je znatne promjene u načinu proizvodnje, diseminacije i uporabe informacija. Internet je prepoznat kao učinkovit alat za promicanje slobode izražavanja i slobodan prijenos informacija, ne samo od strane civilnog društva nego i drugih strana kao što su znanstvenici i borci za temeljne ljudske slobode. Međutim, vlasti su prepoznale opasnost koju Internet može donijeti pri oblikovanju društva, oblikovanju stavova i vrijednosti pa se ubrzo razvio novi oblik

cenzure, cenzura interneta. Fletcher govori upravo o tome kako bi se provela ova vrsta cenzure, vlasti su morale razviti različite alate kako bi zaustavili proizvodnju te protok informacija i njihovo širenje među stanovništvom jer za razliku od tradicionalne cenzure više nije bilo dovoljno samo uhićenje i napadanje članova medija. Stoga, cenzuru interneta možemo definirati kao metodu sprječavanja slobodnog protoka informacija i korištenja usluga u web okruženju (Fletcher, 2023).

Kako se Internet još uvijek smatra relativno novim medijem tako i ne postoje jasno definirana prava o ograničenjima u virtualnom okruženju pa vlasti lakše zaobilaze ona prava navedena u „Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda“. U Konvenciji se navodi da da svaki pojedinac bez obzira na dob, spol, rasu ili vjeroispovijest ima slobodu izražavanja vlastitog mišljenja, primanja te širenja informacija i ideja bez uplitanja javne vlasti (Narodne Novine, 1999.). Ipak, u gotovo svim zemljama svijeta provodi se nekakav oblik cenzure interneta, a tomu su dokaz i najnoviji izvještaj o demokraciji koju objavljuje V-Dem Institute koji pokazuje da se u zadnjih deset godina sloboda izražavanja pogoršala u 35 zemalja te da se povećala cenzura od strane državne vlasti u 47 zemalja, a državna represija spram organizacija civilnog društva u 37 zemalja (V-Dem institute, 2023.). Važno je ovdje istaknuti promišljanja Burnetta o odnosu vlasti prema slobodi pristupa informacijama. On kaže da bi vlasti trebale nastojati da „iako nije uvijek moguće jamčiti slobodan i otvoren pristup informacijama građani imaju pravo znati kada je njihov pristup ometan, ograničen ili mijenjan, kako bi mogli donositi pravodobne odluke o pristupu informacijama“ (Burnett i Feamster, 2013.).

3. Osviještenost i borba protiv cenzure interneta

Knjižnice su javne ustanove prepoznate kao mjesto na kojem se njeguju “obrazovne, kulturne i informacijske potrebe svih građana” (NN, 2000.), a tim je izravno povezana s borbom za slobodu izražavanja i pristup informacijama. Horvat smatra da bi čovjek mogao slobodno govoriti, mora biti upućen u temu o kojoj govori, a za to su mu potrebne informacije. Veliki se broj njih nalazi u ustanovama koje društvo posebno organizira sa zadaćom prikupljanja, obrade i stavljanja na raspolaganje informacija, a to su javne knjižnice.“ (Horvat, 2021.).

U okviru krovne knjižničarske udruge IFLAe djeluje Savjetodavni odbor za slobodu pristupa informacijama i slobodu izražavanja (FAIFE) koji svoju misiju opisuje da su „u središtu IFLA-inih napora za promicanje intelektualne slobode i postizanja vitalne misije podupiranja knjižnica u njihovoj ulozi vrata do znanja i ideja.“ („Advisory Committee on Freedom of Access to Information and Freedom of Expression“ n.d. IFLA). Jedan od istaknutih dokumenata kojima IFLA definira ulogu knjižnice je „Glasgowska deklaracija o knjižnicama, informacijskim uslugama i intelektualnoj slobodi“ kojom IFLA proglašava pravo pristupa i pravo izražavanja temeljnim ljudskim pravima te tvrdi da je osnovna zadaća knjižnice predanost intelektualnoj slobodi i očuvanje demokratskih vrijednosti i građanskih prava neovisno o restrikcijama, suprotstavljajući se svim oblicima cenzure („The Glasgow Declaration on Libraries, Information Services and Intellectual Freedom“ 2002. IFLA/FAIFE). Važno je spomenuti i IFLA-in Manifesto o Internetu koji govori o slobodi pristupa informacijama, izražavanju vlastita mišljenja i ulozi knjižnice u postizanju tih sloboda u virtualnom svijetu. Uz knjižnice, važnost slobode izražavanja i ostalih ljudskih prava prepoznale su, različite organizacije i udruženja, a mrežno okruženje pružilo im je prostor za globalno osvještavanje o važnosti tih sloboda i svakodnevno promicanje slobode riječi te borbe protiv svih vrsta cenzure, a osobito one interneta. Samim time nastoji održati originalna zamisao Interneta kao okruženja za globalnu i slobodnu proizvodnja i diseminacija informacija.

Access Now, Freedom House i Reporters Without Borders neke su od organizacija koje su prepoznale važnost slobode riječi. U nastavku poglavlja predstaviti će se njihov značajan doprinos u borbi protiv cenzure u mrežnom okruženju što postižu kroz svoje službene stranice svakodnevnim izvještavanjem i objavljivanjem sadržaja koji se odnosi na povrede ljudskih prava i zauzimanju za ista.

3.1. Access Now

Access Now neprofitna je organizacija osnovana 2009. godine koja se bavi pitanjima ljudskih prava u digitalnom okruženju kroz niz aktivnosti. Godine 2011. održala je prvi sastanak RightCon-a koji je vodeći samit o ljudskim pravima u digitalnom dobu, a cilj mu je stvoriti okruženje u kojem bi svi slojevi civilnog društva sudjelovali u izgradnji digitalnog okruženja koje poštuje i koje se zalaže za ljudska prava. Organizacija djeluje kroz inovativne kampanje i

digitalne angažmane te pruža mogućnost obrazovanja i pomoći putem svoje linije za pomoć za digitalnu sigurnost (Access Now, n.d.).

Jedna od njenih istaknutih kampanja je #KeeoItOn: Borba protiv gašenja interneta diljem svijeta. Ova kampanja bila je suradnja između Access Now i koalicije KeepItOn te je izbrojeno 187 namjernih ometanja interneta odnosno „gašenja interneta“ u 35 zemalja. Među tim zemljama se našla i Rusija koja je za vrijeme napada na Ukrajinu prekinula pristup internetu najmanje 22 puta (Rosson et al. 2022.).

3.2. Freedom House

Freedom House organizacija je osnovana još 1941. godine, a svoje djelovanje posvetila je podršci i obrani demokracije s vizijom slobodnog svijeta što postiže izvještavanjem o prijetnjama slobodi objavom detaljnih istraživanja u preko 200 zemalja i područja, podržava zagovornike demokracije i borce za ljudska prava i u politički najrestriktivnijim dijelovima gradnjom odnosa s istraživačima i lokalnim aktivistima koji promoviraju slobodan protok informacija i ideja („About Us“ n.d. Freedom House).

Svake godine Freedom House u suradnji sa spomenutim istraživačima provodi istraživanje i analizu slobode interneta pod nazivom „Sloboda na internetu“. U samo istraživanje uključeno je više od 70 istraživača koji dolaze iz različitih organizacija, akademskih zajednica te novinarstva koji pokrivaju područje 65 zemalja, a imaju razrađenu metodologiju od 21 pitanja vezanih uz privatnost, slobodu izražavanja te pristup internetu koji se odnose na njihovo područje i zemlju iz koje dolaze (Shahbaz et al. 2020.). Prema sveobuhvatnim rezultatima istraživanja „Sloboda na internetu“ iz 2023. Rusija je proglašena kao „neslobodna“.

3.3. Reporters Without Borders (RSF)

Reporters Without Borders (u nastavku teksta RSF) organizacija je nastala još 1985. u Montpellier-u, a osnovali su je četvorica novinara kako bi se suprotstavili cenzuri, promovirali i

zagovarali slobodu izražavanja te protoka informacija. Godine 1995. dobiva status međunarodne neprofitabilne i nevladine organizacije vođena demokratskim načelima. Sukladno tome, poštuje brane i bore se za ljudska prava slobodnog i besplatnog pristupa informacijama kako je to pravo koje vodi ka razumijevanju, formiranju mišljenja, stjecanju znanja i kreiranju funkcionalnog pravednog društva. Misija organizacije je zalaganje za slobodu, pluralizam i neovisnost novinarstva, a temelji se na poštovanju, nediskriminaciji, zajedničkom radu i komunikaciji. RSF svakodnevno izvještava o stanju slobode medija i svim oblicima cenzure, podržava mnoge akcije za deblokadu cenzuriranih internetskih stranica, slobodu mišljenja i izražavanja diljem svijeta (RSF, n.d.).

Službena stranica organizacije omogućuje praćenje cenzurom najviše pogođene zemlje te dnevno izvještava svijet o slučajevima cenzure diljem svijeta. Samo ime organizacije, „Reporters without Borders“, govori o načinu na koji djeluju te mu uistinu ostaju dosljedni, izvještavaju bez granica na nove, zanimljive i alternativne načine. Tako su 2018. godine platforme za prijenos glazbe prepoznali kao način vraćanja istine u cenzurom interneta zahvaćene zemlje.

Platforme za prijenos glazbe, kao što su Spotify, Apple Music i Deezer, slobodne su i dostupne u gotovo svim dijelovima svijeta pa čak i u zemljama s najvećom cenzurom interneta. Organizacija je petorici novinara omogućila da postanu tekstopisci. Članke koji su bili cenzurirani pretvorili su u pjesme na engleskom i njihovom materinjem jeziku, a izveli su ih lokalni i međunarodni glazbenici. Tim putem njihova se riječ pročula svijetom ali i vratila u njihove zemlje kroz popis za reprodukciju pjesama pod nazivom „The Uncensored Playlist“, kao primjer U Prilozima je priložena snimka zaslona [Slika 11](#) jedne pjesme s popisa, riječ je o pjesmi „When Did Do Dang Die?“ koja je inspirirana objavama autora Bui Thanh Hiêu-a **Pogreška! Izvor reference nije pronađen.** Također je postojana i web stranica na kojoj su dostupni tekstovi pjesama te glazbena videa. Ovime se pokrenula i globalna rasprava o cenzuri ali i postigla uvelike veća vidljivost ovih članaka kako u svijetu tako i na području njihova nastanka (MediaMonks, 2020.).

Organizacija je 2020. godine računalnu igru Minecraft prepoznala kao još jedan način zaobilaženja cenzure pokretanjem „The Uncensored Library“, knjižnice unutar računalne igre. Dana 12. ožujak kada se održava „Svjetski dan protiv cyber cenzure“ ova je knjižnica počela sa svojim djelovanjem unutar igrice „Minecraft“. Kreatori ove mape odnosno svijeta unutar igre ustupili su sigurno mjesto brojnim autorima različitih zemalja, a to uključuje Iran, Rusiju,

Saudijsku Arabiju i druge zemlje. (The Uncensored Library, n.d.). Sav sadržaj objavljen u okviru knjižnice potpuno je besplatan i dostupan preuzimanjem mape za singleplayer putem stranice knjižnice ili svima unutar Minecraft multiplayer servera koji uz to omogućuje i komunikaciju s drugim igračima, odnosno korisnicima putem chata. Knjižnica se sastoji od glavne kupole gdje su rangirane države po stupnju cenzure ali postoje i posebni odjeli za pojedine države. Kao primjer možemo uzeti odjel za Rusiju (u Prilozima vidljiva snimka zaslona odjela kako bi se predočio izgled knjižnice u računalnoj igri [Slika 12](#)), gdje su u slobodnom pristupu dostupni članci nad kojima je provedena cenzura interneta od strane ruske vlade. Autori čiji se članci nalaze na „policama“ ove knjižnice su Yuri Izotov koji piše o pritisku ruske vlade na Internet, a u Prilozima je priložena snimka zaslona jednog dijela članka [Slika 13](#), Alexander Skobov i Vitalij Portnikov koji kritiziraju političare, Ilya Milshtein te Alexander Podrabinek. Prednost je ove knjižnice što nije ograničena fizičkim prostorom i time postaje izvrstan alat izbjegavanja cenzure interneta.

4. Tehnički načini zaobilaznja cenzure interneta

Već je spomenuto da je internet prvobitno zamišljen kao komunikacijski sustav za diseminaciju i razmjenu informacija između ljudi bez ikakvih ograničenja bilo gdje u svijetu (Leiner et al. 2003). Vladajuća tijela takav su globalno povezan virtualni svijet prepoznali kao prijatnu njihovim političkim, vjerskim ili sličnim uvjerenjima što je i rezultiralo brojnim slučajevima cenzure interneta. Problem cenzure interneta Winter opisuje kao namjeru klijenta, odnosno osobe da pristupi i dohvati određene informacije koje su blokirane i koje se nalaze izvan cenzurirane mreže. Cenzor, bilo da je riječ o državi, organizaciji ili nekom trećem tijelu, kontrolira dio mrežnog puta između klijenta i informacije ili sadržaja kojem on želi pristupiti. Dakle, cenzor selektivno blokira promet mrežnog sadržaja ili drugim riječima onemogućava slobodan protok informacija (Winter, 2014.).

Cenzura interneta po Vigdermanu provodi se na razne načine, od kontroliranja protoka informacija do blokiranja stranica. Stupanj cenzure interneta i tehnike njenog provođenja razlikuju se ovisno od zemlje do zemlje, a neke od njih mogu biti:

- neovlašteno mijenjanje DNS-a – tehnika je pristupu DNS zapisima čime se omogućuje unos promjena na cijeloj mreži, kako se u tim zapisima nalaze imena objekata i pripadajući im IP adresa,
- blokiranje IP adrese – blokiranje je koda brojeva putem kojih računalo pristupa određenom sadržaju prilikom pretraživanja
- filtriranje ključnih riječi – blokiranje je pojedinih ključnih riječi koje se smatraju nepodobnim, a može biti automatsko ili ručno
- Trafic Shaping – odnosi se na upravljanjem rada aplikacija, gdje će prioritizirane aplikacije imati nesmetan rad, druge koje se smatraju nepodobnima bit će usporene i prigušene
- Port Number Blacklisting – internetski poslužitelji blokiraju promet i isporuku informacija, koje uključuje ne samo blokiranje određenih stranica već i aplikacija

(Vigderman i Turner, 2022.).

Ipak, zahvaljujući velikoj informatičkoj pismenosti danas su se razvili različiti alati kojima se cenzura može izbjeći i čijim korištenjem pojedinci ipak mogu pristupiti sadržaju nad kojim je izvršena cenzura interneta nekim od prethodno navedenih tehnika. Alati koji se najčešće koriste su virtualne privatne mreže (VPN), različiti proxy te sigurni mrežni preglednici koji su detaljnije pojašnjeni u nastavku teksta (Frolov, 2020.).

4.1. VPN

Virtualna privatna mreža (eng. Virtual Private Network) ili VPN tehnologija je kojom se ostvaruje uspostavljanje zaštićene mrežne veze kod korištenja javnih mreža tako što dodjeljuju šifre korisnikovu internetskom programu čime prekrivaju njegov internetski promet. Trećim se stranama, što mogu biti vladini ili neki drugi poslužitelji, otežava praćenje korisnikovih aktivnosti na mreži ali i krađa podataka. Šifriranjem se, dakle, zaštićuju korisnikovi podaci, prekriva se njegova lokacija, omogućuje pristup regionalnom sadržaju te se omogućuje siguran prijenos podataka. Prekrivanje lokacije omogućuje pristup regionalnom sadržaju tako što djeluje poput internetskog proxy-a i mijenja lokaciju korisnikova servera. Pristup regionalnom sadržaju i informacijama iznimno je bitan kako se određenom sadržaju može pristupiti samo s

određenih lokacija što onemogućuje njihovu vidljivost u drugim dijelovima svijeta (kaspersky.com, n.d.).

Korištenje virtualne privatne mreže omogućuje pristup takvom sadržaju s bilo koje lokacije što je iznimno značajno za zemlje s visokim stupnjem cenzure interneta. Omogućuje se da korisnici iz bilo kojeg dijela svijeta pristupe internetskom sadržaju unutar tih zemalja i usporede ga sa sadržajem u ostatku svijeta ali isto tako omogućuje stanovnicima te zemlje da zaobiđu cenzuru interneta, pristupe sadržaju nad kojim je izvršena cenzura interneta u njihovoj zemlji i tako ostanu obaviješteni o trenutnom stanju kako bi se mogli boriti za svoja prava i slobodu.

4.2. Proxy

Proxy poslužitelj ima ulogu pristupnika između korisnika i interneta s tim da odvaja krajnje korisnike od web sadržaja kojem pristupaju. Ovo bi značilo da se internetskom sadržaju ne mora pristupati s korisnikove IP adrese nego preko proxy servera koji ima svoju IP adresu. Na ovaj način proxy znatno otežava posao cenzora i omogućuje se pristup blokiranom sadržaju, odnosno zaobilazi se cenzura interneta neovisno i o cenzoru i o mjestu stanovanja (Buckbee, 2022.).

Postoje različite vrste proxy-a no oni najučinkovitiji pri zaobilaženju cenzure interneta su rezidencijalni proxy (eng. Residential proxy) i proxy podatkovnog centra (eng. Datacenter proxy). Rezidencijalni proxy koriste stvarne IP adrese i djeluju kao stvarni korisnici što cenzoru znatno otežava njegovo razotkrivanje, dok proxy podatkovnog centra koristi umjetno stvorene IP adrese što ga čini lakšim pri razotkrivanju ali je i dalje jedan od učinkovitijih načina pristupa blokiranom sadržaju (IPWHITEASE, n.d.).

4.3. TOR

The Onion Router (TOR) je alat koji usmjerava web promet kroz niz mreža, prikriva izvornu točku polazišta to jest korisnikovu internetsku vezu i omogućuje anonimno pretraživanje weba.

Glavni cilj mu je zaobilaženje cenzure pa je tako u pojedinim zemljama, kao što su Kina i Iran blokirano kako se učestalo koristio pri pristupanju lokalno blokiranom sadržaju. Međutim pokazao se kao popularno i najprofesionalnije sredstvo za izbjegavanje cenzure interneta na međunarodnoj razini, a kao takvog su ga prepoznali brojni aktivisti za ljudska prava. Njegova uporaba omogućuje uvid u filtriranje i blokiranje sadržaja na globalnoj razini kako se prikupljaju podaci o broju upućenih zahtjeva za pristup na dnevnoj bazi (Wright, Darer i Farnan, 2018.).

5. Cenzura interneta u Rusiji

Instalacijom opreme za suzbijanje prijetnji i Zakonom o suverenom internetu Savezna služba za nadzor komunikacija, informacijske tehnologije i masovnih medija Ruska je vlada već 2019. osigurala veće mogućnosti ograničavanja pristupa i blokiranja mrežnih stranica u Rusiji. Zakonom je operatorima obavezna instalacija dodatne opreme i alata za filtriranje i kontroliranje interneta njihovih pretplatnika, a istim se alatima cenzurira i ograničava pristup mrežnim stranicama (Freedom House, 2022.).

Cenzura interneta uzima maha u ožujku 2022. samo mjesec dana od napada Rusije na Ukrajinu kada je ruska vlada proglasila niz novih zakona koji se odnose na zabranu i širenje, prema njima, nepodobnih i nepouzdanih informacija o ruskim oružanim snagama i drugim državnim tijelima pa se izrazi poput „invazija“ smatraju protivljenjem nacionalnom interesu te mogu rezultirati zatvorskom kaznom i do 15 godina. (Li i Whitworth, 2023.) Ovakve kaznene odredbe znatno se koriste za suzbijanje kritičkih rasprava na internetu (Freedom House, 2022.) međutim pojedine medijskih kuća to nije spriječilo o objavljivanju “nepouzdanog” sadržaja ali su zbog toga bile blokirane ili privremeno zabranjene dok ne otklone te iste sadržaje što se jasno vidi iz istraživanja koje su zajedno provele Roskomsvoboda (ruska nevladina organizacija koja se bori za slobodan Internet i primjenu ljudska prava u digitalnom okruženju) i OONI inicijativa. Rezultati istraživanja pokazali su da su ruske vlasti iste godine blokirale pristup društvenim mrežama, ruskim i stranim medijima, mrežnim stranicama koje omogućuju pristup alatima za zaobilaženje cenzure (poput VPN-a) i brojnim drugim koje se bave temama

ljudskih prava i izvještavanjem o ruskim operacijama, posebice u Ukrajini (Roskomsvoboda i OONI, 2023.).

Aktivna blokiranja su se nastavila i u 2023. Te je blokirana novinarska blogerska platforma Medium zbog neuspješnog otklanjanja sadržaja o ruskim operacijama u Ukrajini, a sličnu je sudbinu doživjela je i mrežna stranica “WE” koja će ako ne otkloni “nepodoban” sadržaj biti trajno zabranjena i dodana na popis zabranjenih mrežnih stranica (Roskomsvoboda, 2023.).

Ovo su samo neki od primjeri do brojnih blokiranih mrežnih stranica odnosno onih koje su doživjele cenzuru interneta, a prethodno spomenuta OONI inicijativa jedna je od inicijativa koja omogućuje mjerenja blokiranih mrežnih stranica pa će stoga biti predstavljena u nastavku teksta kako su se njegovi alati koristili za provedbu istraživačkog dijela ovog rada.

5.1. OONI

OONI je skraćenica za „Open Observatory of Network Interference“, što je globalna inicijativa koja za cilj ima direktno mjerenje cenzure interneta širom svijeta. Nastala je 2012. godine kao dio "Tor projekta", ali danas djeluje samostalno s misijom promoviranja otvorenog i slobodnog interneta te podizanja svijesti o cenzuri interneta. Mjerenja cenzure interneta provode se putem besplatnog softvera, aplikacije OONI Probe, koja omogućuje mjerenje blokiranja web stranica, aplikacija za dopisivanje i alata za zaobilaženje cenzure interneta. Mjerenja, odnosno podaci dobiveni iz tih mjerenja, istovremeno se objavljuju na OONI Exploreru i API-ju. Zajedno u suradnji s različitim partnerima poput „Access Now“ cenzuru interneta čine vidljivom. Javno i besplatno dostupni relevantni podaci, borcima za ljudska prava, aktivistima i novinarima, omogućuju provođenje istraživanja o dokumentiranim slučajevima cenzure bilo kojih zemalja (OONI, n.d.).

U 2022. godini OONI je sudjelovala na brojnim događanjima i projektima povezanim s cenzurom interneta i promicanjem ljudskih prava na izražavanje te su nastala brojna istraživanja koristeći se upravo podacima koja su prikupljena i objavljena koristeći se OONI alatima. Kontinuirano rade na unapređivanju svojih alata, surađuju s brojnim organizacijama i

dnevno izvještavaju o slučajevima cenzure na svim svojim platformama. Upravo zbog ovoga izabran je kao izvor podataka blokiranih web stranica u Rusiji.

6. Istraživanje: Stupanj uspješnosti povezivanja na mrežne stranice u Rusiji

Svrha je ovog istraživanja prikazati uspješnost povezivanja na mrežne stranice na području Rusije u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja 2023. godine. Cilj je analizom podataka prikupljenih i generiranih pomoću OONI alata utvrditi stupanj cenzure interneta u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja 2023. godine.

Istraživačka pitanja:

1. U kojem je postotku izvršena cenzura interneta nad mrežnim stranicama u Rusiji za razdoblje od 1. siječnja do 30. lipnja 2023. godine?
2. Koji je postotak cenzure interneta izvršen nad mrežnim stranicama koje spadaju u kategorije: alati za anonimizaciju i zaobilaženje, komunikacijski alati, ljudska prava, novinarstvo i politička kritika u odnosu na cjelokupna mjerenja koja su pokazala da je riječ o cenzuri?
3. U odnosu na sve kategorije mrežnih stranica koliki se postotak cenzure odnosi na odabrane kategorije (alati za anonimizaciju i zaobilaženje, komunikacijski alati, ljudska prava, novinarstvo i politička kritika)?

Opis istraživanja:

Za provedbu analize korišten je OONI Explorer i MAT, alat za agregaciju mjerenja cenzure (eng. Measurement Aggregation Toolkit). MAT omogućuje agregaciju podataka i kreiranje grafa odabirom različitih elemenata kao što je zemlja, ASN (odnosno poslužitelj), vremenski raspon, prikaz podataka (prema mjesecima, tjednu ili danu), stupci (dan mjerenja, kategorija stranice) i reci (domena, ASN, kategorija web stranice), test, domena i kategorija kojoj pripada mrežna stranica (ljudska prava, vlada, terorizam...).

Prvi dio istraživanja bio je analiza podataka uspješnosti povezivanja na cjelokupnu mrežu što obuhvaća mrežne stranice svih kategorija u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja, prvih pola godine 2023. Kako bi se dobio pregled podataka korišteni su elementi:

- Zemlja: Rusija
- Vremenski raspon: 1-1-2023 do 30-6-2023
- Prikaz podataka po: mjesec
- Ime testa: povezivanje na mrežne stranice
- Kategorije kojima pripadaju mrežne stranice: sve

Drugi dio obuhvaća analizu podataka prema kategoriji stranice što znači da se kao element za sužavanje koristio stupac: kategorije kojima pripadaju mrežne stranice. Kategorije koje su se analizirale obuhvaćaju:

- alate za anonimizaciju i zaobilaznje cenzure (mrežne stranice koje daju pristup alatima poput ranije navedenih u tekstu, VPN-a, proxy-a i TOR-a),
- komunikacijske kanale (mrežne stranice i alati za individualnu komunikaciju),
- ljudska prava (mrežne stranice poput ranije navedenih RSF i Freedom House),
- novinarstvo
- političke kritike (mrežne stranice koje kritiziraju politička gledišta).

U oba slučaja koristi se Test povezivanja na web, koji kao rezultat daje ukupan broj mjerenja te podatke o potvrđenoj cenzuri, anomalijama (moguće izvršena cenzura ali nije potvrđeno), neuspješnim mjerenjima i uspješnom povezivanju na mrežne stranice.

6.1. Analiza rezultata

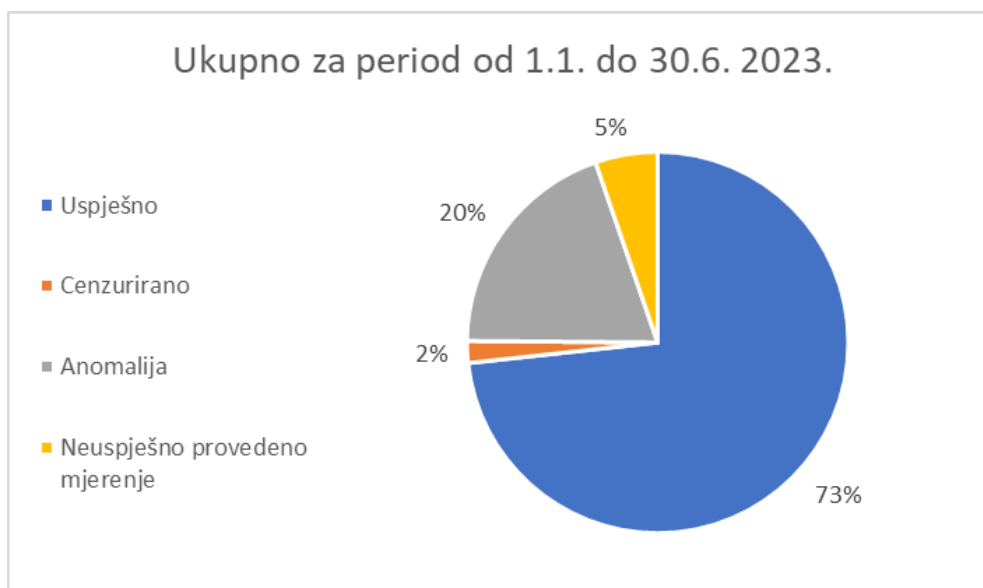
Razdoblje od 1. siječnja do 30. lipnja 2023. godine broji ukupno 13.168.7672 mjerenja cenzure interneta korištenjem testa za povezivanja na mrežu odnosno mrežne stranice. Od svih ukupnih mjerenja 244.117 je pokazalo da je riječ o cenzuri interneta prema podacima dobivenim korištenjem MAT alata za agregiranje podataka što čini 2% ukupnih mjerenja. Nadalje, njih 2.578.379 ukazivalo je na pojavu anomalije, dakle 20% ukupnih mjerenja pokazuje da je vjerojatno bilo riječ o blokiranju mrežnih stranica ili nekom drugom obliku cenzure interneta. Anomalije koje su se pojavljivale bile su:

- petljanje s DNS-om (sustavom imena domene) – podrazumijeva moguće neovlašteno mijenjanje DNS zapisa, odnosno preusmjeravanja korisnika prema drugoj mrežnoj stranici ili je riječ bila o internetskom poslužitelju korisnika koji pruža pristup geografski najbližim IP adresama pa ga je preusmjerio na taj sadržaj
- http-failure – podrazumijeva da je povezivanje na mrežnu stranicu bilo neuspješno zbog geografske distribucije sadržaja jer neke mrežne stranice nude sadržaje ovisno o tome iz koje se zemlje korisnik povezuje na tu mrežnu stranicu ili je u drugom slučaju moguće da je došlo do blokiranja te mrežne stranice
- TCP(protokol kontrole prijenosa)/IP – označava da je zahtjev za pristup mrežnoj stranici bio odbijen što može biti znak blokiranja ili jednostavno privremeni kvar zbog nestabilnosti mreže nastao tijekom mjerenja.

Mjerenja koja su pokazala uspješno povezivanje na mrežne stranice čine 73% ukupnih mjerenja, a broj neuspješno mjerenja čini 5% ukupnih mjerenja. Podaci su vidljivi u tablici **Pogreška! Izvor reference nije pronađen..** te grafički prikazani **Pogreška! Izvor reference nije pronađen..**

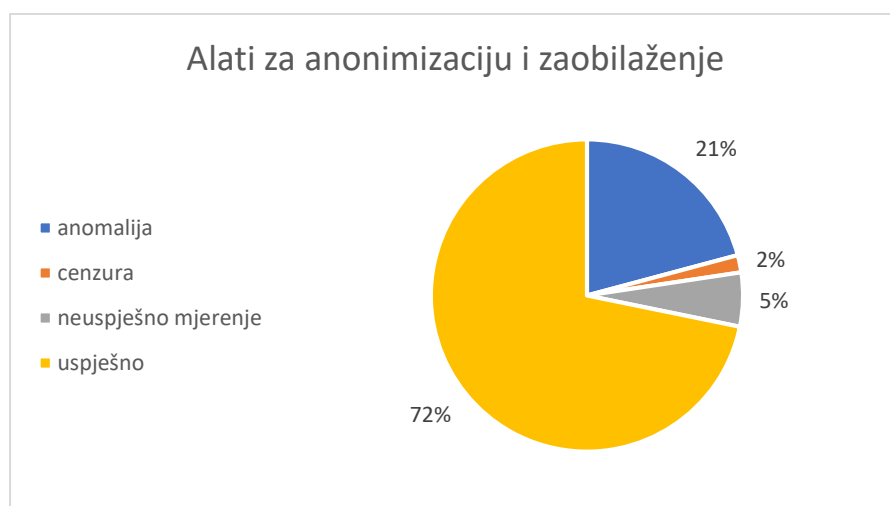
	Siječanj	Veljača	Ožujak	Travanj	Svibanj	Lipanj	Ukupno za period od 1.1. do 30.6. 2023.
Uspješno	2072561	1665354	1764589	1440965	1455674	1251059	9650202
Cenzurirano	35480	23883	68449	39649	39348	37308	244117
Anomalija	523545	428084	432077	413318	418093	363262	2578379
Neuspješno provedeno mjerenje	104795	137263	134997	132059	103088	83772	695974
Ukupno mjerenje po mjesecima	2736381	2254584	2400112	2025991	2016203	1735401	13168672

Slika 1 Tablica s prikazom podataka po mjesecima i ukupna mjerenja za period od 1-1 do 30-6 2023.

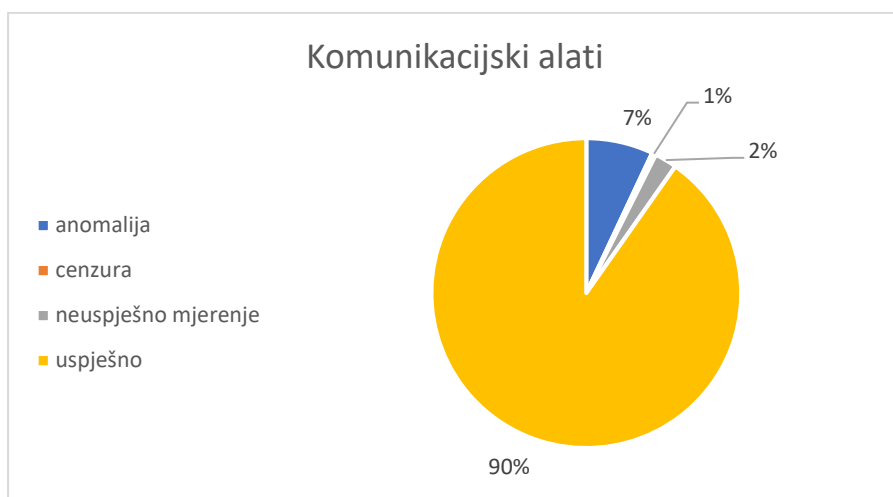
Slika 2 Ukupna mjerenja za period od 1-1 do 30-6 2023. u postocima

Mrežne stranice koje pružaju pristup i informacije o alatima za anonimizaciju i zaobilaženje cenzure interneta u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja broje ukupno 1.087.371 mjerenja dobivenih testom uspješnosti povezivanja na mrežne stranice. Mjerenja su pokazala da je riječ o potvrđenoj cenzuri interneta u 19.427 slučajeva što čini 2% od ukupnih mjerenja (Slika 3). Neke od mrežnih stranica koje su bile blokirane su Proxy.org, Anonymizer.Ru, Hola i friGate.

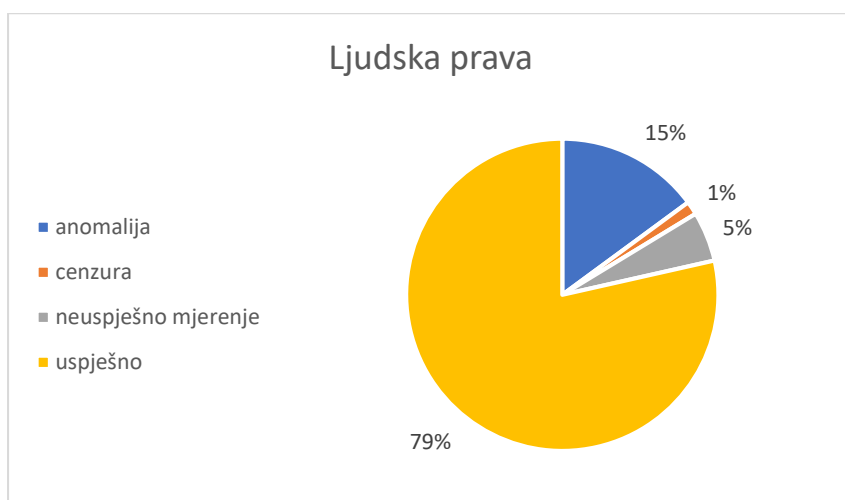
Slika 3 Alati za anonimizaciju i zaobilaženje mjerenja u postocima za razdoblje od 1-1 do 30-6 2023.

Što se tiče alata za komunikaciju od ukupnih 903.162 mjerenja o cenzuri interneta je bilo riječ u 3.744 slučaja, dakle 1% od ukupnih mjerenja (Slika 4). Neke od mrežnih stranica koje pružaju usluge sigurnijeg komuniciranja a bile su blokirane su Nomer.org, StartMail, Eclipso i Proton.

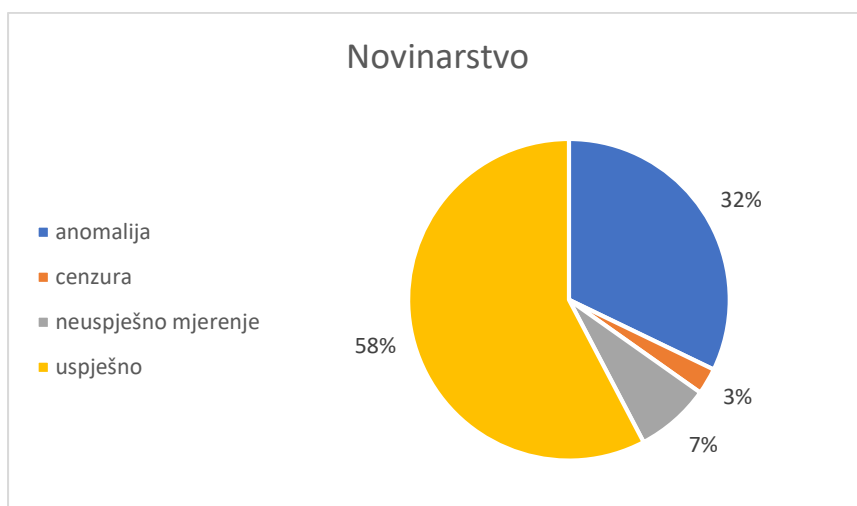
Slika 4 Komunikacijski alati mjerenja u postocima za razdoblje od 1-1 do 30-6 2023.

Nadalje, mjerenja mrežnih stranice koje govore o ljudskim pravima pokazala su da se cenzura interneta javlja u 191.100 slučajeva, 1% od ukupnih 1.368.167 mjerenja (Slika 5), a neke od mrežnih stranica koje su bile obuhvaćene cenzurom su National Endowment For Democracy, Institute of modern Russia, Human Rights Watch i brojne druge.

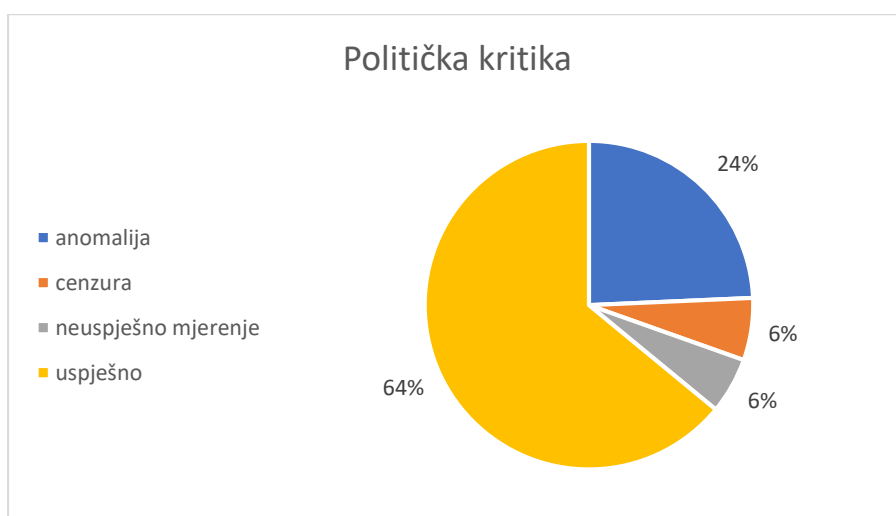
Slika 5 Ljudska prava mjerenja u postocima za razdoblje od 1-1 do 30-6 2023

Mrežne stranice koje objavljuju vijesti iz svijeta novinarstva izmjerene su 3.75.6072, a o cenzuri interneta bila je riječ u 99.486 slučajeva što je 3% od ukupnih (Slika 6), mrežne stranice zahvaćene cenzurom bile su censor.net, focus.ua, Radio Svoboda, It's MY City i Fergana.

Slika 6 Novinarstvo u postocima za razdoblje od 1-1 do 30-6 2023.

U slučaju mrežnih stranice koje kritiziraju političke postupke o potvrđenoj cenzuri je bilo riječ čak u 6%, odnosno 37.164 slučaja od ukupnih 606.083 (Slika 7). Jedna od mrežnih stranica koja se ubraja u tu kategoriju, a bila je cenzurirana jest khodorovsky.ru, nadalje, Organized crime and corruption reporting project, Kasparov.ru, fbk.info kao i mnoge druge.

Slika 7 Politička kritika mjerenja u postocima za razdoblje od 1-1 do 30-6 2023.

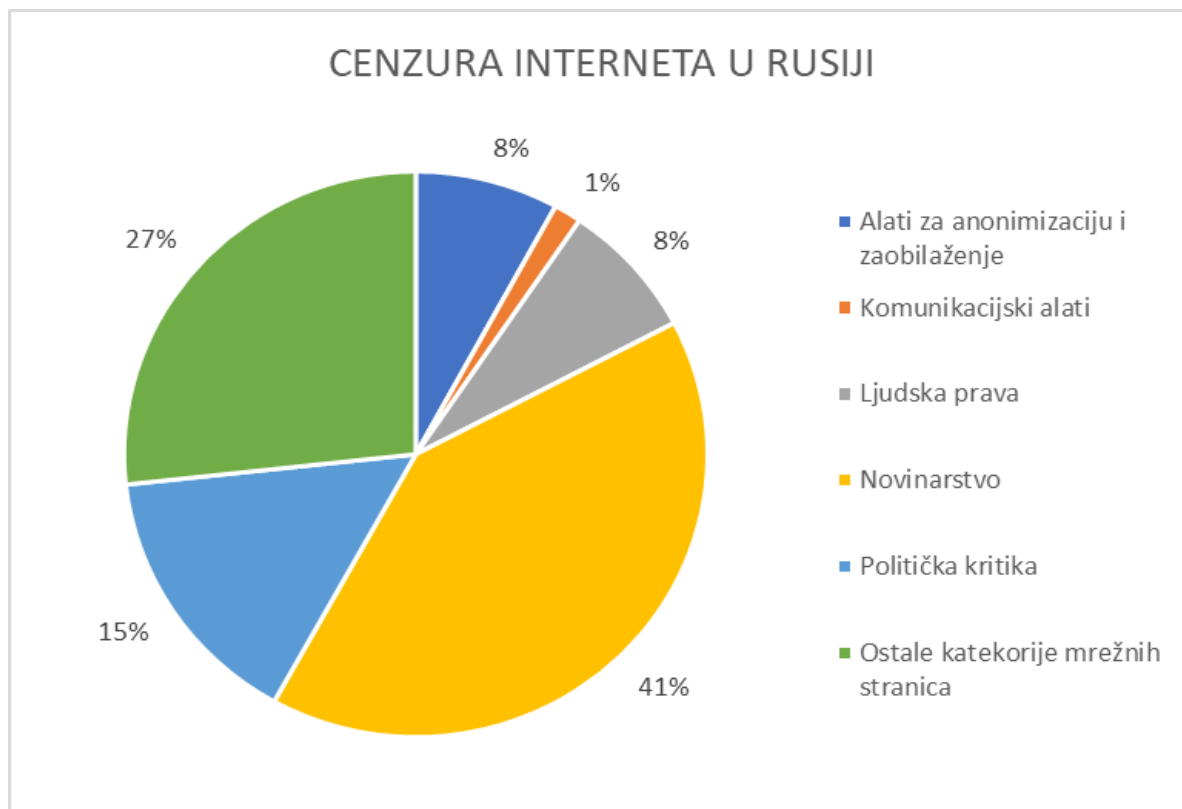
Mrežne stranice po kategorijama: alati za anonimizaciju i zaobilaženje, komunikacijski kanali, ljudska prava, novinarstvo i političke kritike čine 178.921 ukupnih mjerenja (vidi tablicu Slika 8 i grafički prikaz Slika 9) koja su označena pod cenzurirano što čini 73% od ukupno cenzuriranog dok ostale kategorije mrežnih stranica čine 27% cenzuriranog što je vidljivo na Slika 10, detaljni brojevi podaci vidljivi su u tablici prilog **Pogreška! Izvor reference nije pronađen..** te grafičkom prikazu **Pogreška! Izvor reference nije pronađen.**

iz kojeg također možemo vidjeti da je mrežne stranice koje spadaju pod kategoriju novinarstva broje najveći postotak cenzure.

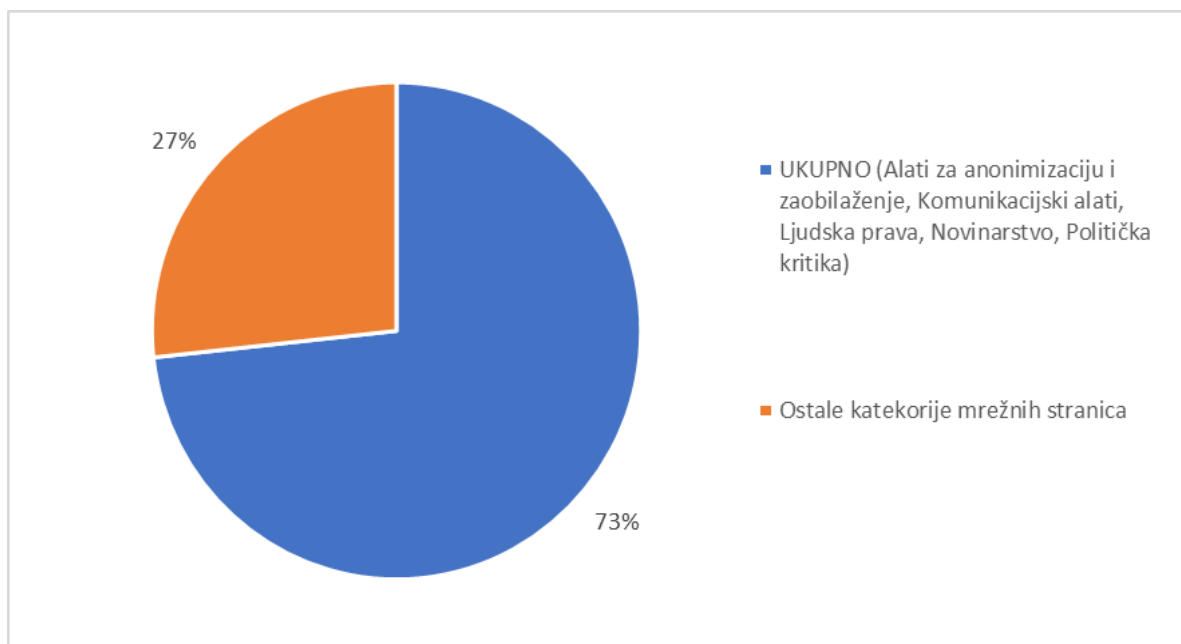
UKUPNA CENZURA 244117

Alati za anonimizaciju i zaobilaženje	19427
Komunikacijski alati	3744
Ljudska prava	19100
Novinarstvo	99486
Politička kritika	37164
Ostale kategorije mrežnih stranica	65196

Slika 8 Cenzurirane mrežne stranice za period od 1-1 do 30-6 2023. po kategorijama

Slika 9 Cenzurirane mrežne stranice po kategorijama za period od 1-1 do 30-6 2023. u postocima

Slika 10 Cenzura kod mrežnih stranica odabranih kategorija naspram ostalim kategorijama

6.2. Rasprava

Analizom je utvrđeno da mjerenja označena kao cenzura interneta čine svega 2% od ukupnih mjerenja. Ipak gledajući da je kod 20% mjerenja riječ o mogućoj cenzuri mrežnih stranica taj se broj povećava čime se vidljivo ukazuje na kršenja ljudskih prava na izražavanje, dijeljenje i širenje ideja na području Rusije, a isto tako se gubi originalna ideja Interneta kao slobodnog i sigurnog okruženja za ekspresiju mišljenja i unošenja promjena.

Kršenje ovih ljudskih prava vidljivo je pogotovo iz analize drugog seta podataka kada se sagleda da od svih 244.177 mjerenja označenih kao cenzura interneta, 73% njih se odnosi na mrežne stranice koje spadaju pod kategorije slobodnog izvještavanja, izražavanja, širenja i komuniciranja mišljenja i ideja. Mrežne stranice koje su najgore zahvaćene cenzurom su one novinarskih kuća što čini 41% od ukupno cenzuriranog sadržaja. Mrežne stranice koje kritiziraju politička djelovanja druge su na udaru cenzure interneta s ukupno 15% cenzuriranog sadržaja, a slijede ih mrežne stranice koje spadaju pod kategoriju ljudskih prava i alata za anonimizaciju i za obilaženje s 8% i komunikacijski kanali s 1% (Slika 9). Osvrtanjem na 5. poglavlje, Cenzura interneta u Rusiji koje govori o rastu cenzure interneta još od 2019. godine i gledajući rezultate analize vidljivo je da vlada u Rusiji i u 2023. godini jednako kao i

prethodnih godina ustrajno pokušava oblikovati ljudske stavove i minimalizirati pristup sadržaju koji oni smatraju nepodobnim i štetnim za ostvarenje svojih ciljeva.

7. Zaključak

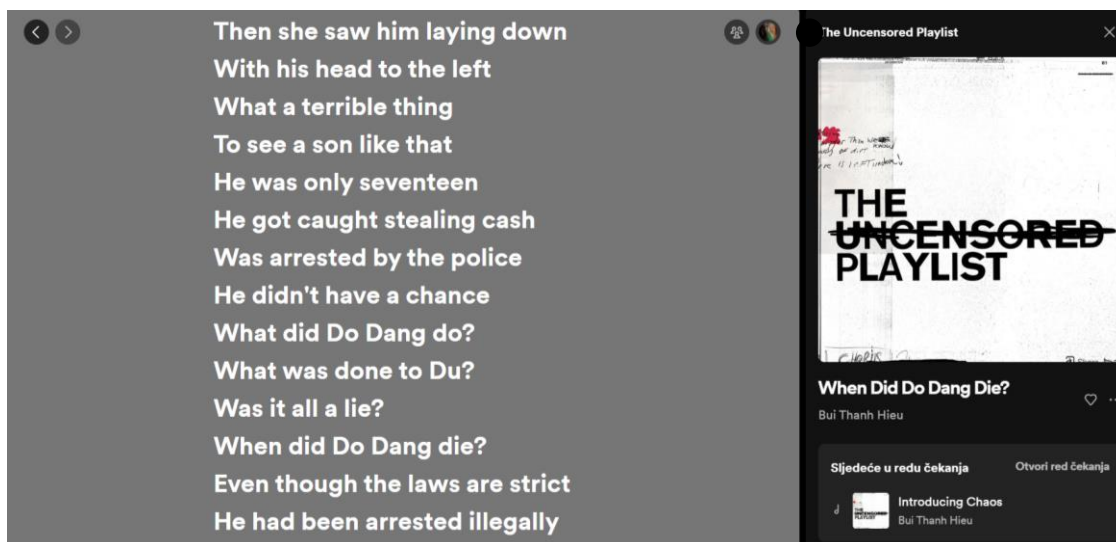
Cenzura ima dugu povijest ali se uvijek provodi iz istih razloga i od strane istih cenzora. Oni koji cenzuriraju ustvari su oni koji imaju najvišu moć, danas je to uglavnom vlada, a razlog cenzuriranja je pokušaj oblikovanja mišljenja i uskraćivanja pojedinih informacija i sadržaja koji bi mogli ugroziti njihove stavove i ideje. Kako je novo digitalno doba, odnosno Internet donio nove mogućnosti izražavanja i širenja mišljenja pojavio se i novi oblik cenzure, a to je cenzura interneta. Vlast je razvila nove alate kojima cenzurira sadržaj, krši ljudska prava izražavanja te uništava originalnu ideju Interneta kao slobodnog okruženja stvaranja i razmjene ideja i stavova.

Neprestani pokušaji vlasti da uskrate pristup informacijama i idejama nisu zaustavili pojedine sudionike u borbi protiv takvih radnja. U svrhu otpora danas postoje brojne organizacije koje promoviraju slobodu riječi i bore se za ljudska prava i protiv cenzure interneta. Na nove i inovativne načine izvještavaju o cenzuriranju te pronalaze načine na koje ih zaobići. Tako imamo organizaciju Access Now koja provodi različite kampanje i druge aktivnosti kako bi se zalagala za slobodan pristup, zatim Freedom House koja svake godine provodi istraživanja kojima izvještava o cenzuri interneta u svijetu te RSF organizacija koja osim što aktivno izvještava o cenzuriranju pronalazi i nove te zanimljive načine njena zaobilaznja. Način na koji su iskoristili platforme za slušanje glazbe i računalnu igru Minecraft kao komunikacijski kanal putem kojeg su cenzurirani sadržaj vratili u zemlje u kojima su i nastali osobito su intrigirajuće kako je tim putem lako prodrijeti do mladeži u društvu, a ne samo onih iz znanstvenih područja. Informatička pismenost omogućila je i razvoj raznih tehničkih načina zaobilaznja cenzure interneta kao što su spomenuti VPN, Proxy i Tor koji omogućuju svojim korisnicima da pristupe cenzuriranom sadržaju i budu obaviješteni o stvarnom stanju.

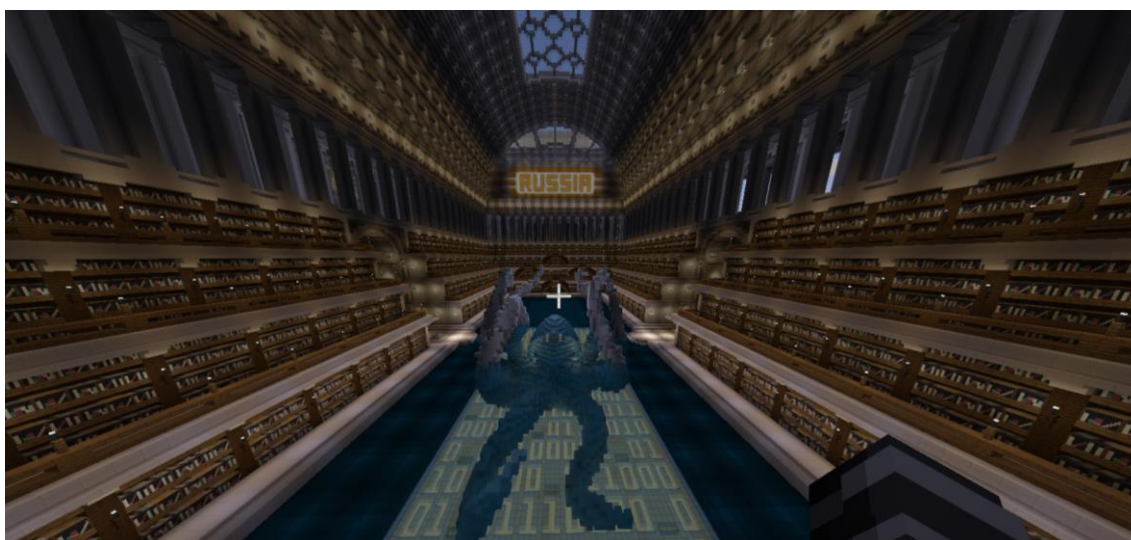
Ruska se vlada već 2019. aktivno počela boriti protiv takvih organizacija i sredstava ugradnjom alata za detektiranje i provjeru sadržaja kako bi onemogućila pristup mrežnim

stranicama koje objavljuju prema njima nepodoban sadržaj ali isto tako i onima koje pružaju pristup alatima za zaobilaženje cenzure. Osim toga izdala je i niz zakona kojima pokušava spriječiti širenje informacija o svojim djelovanjima i povrede tih zakona rigorozno kažnjava, a provedba same cenzure interneta znatno se pogoršala od napada na Ukrajinu 2022. te istim tempom nastavlja i u 2023. osobito kada je riječ o blokiranju mrežnih stranica novinarskih kuća, onih koje pružaju alate za zaobilaženje cenzure, govore o ljudskim pravima, kritiziraju političke postupke i one koje služe kao kanal komunikacije. U skladu s tim istraživači dio rada odnosio se na analizu podataka mjerenja cenzure interneta u Rusiju u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja 2023. godine korištenjem OONI Explorer-a i alata za agregaciju podataka, MAT. Istraživala se uspješnost povezivanja na mrežne stranice uporabom testa: Povezivanje na mrežne stranice. Analizom podataka utvrđeno je da se cenzura interneta u Rusiji nastavlja provoditi te je u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja 2023. izmjereno 244.117 slučajeva cenzure što čini 2% od ukupnih mjerenja. Također je utvrđeno da mrežne stranice koje spadaju pod kategorije: alati za anonimizaciju i zaobilaženje cenzure, komunikacijske kanale, ljudska prava, novinarstvo, političke kritike čine 73% ukupnog cenzuriranog sadržaja s tim da su najviše zahvaćene bile mrežne stranice koje spadaju pod kategoriju novinarstvo, a čine 41% ukupnog cenzuriranog sadržaja.

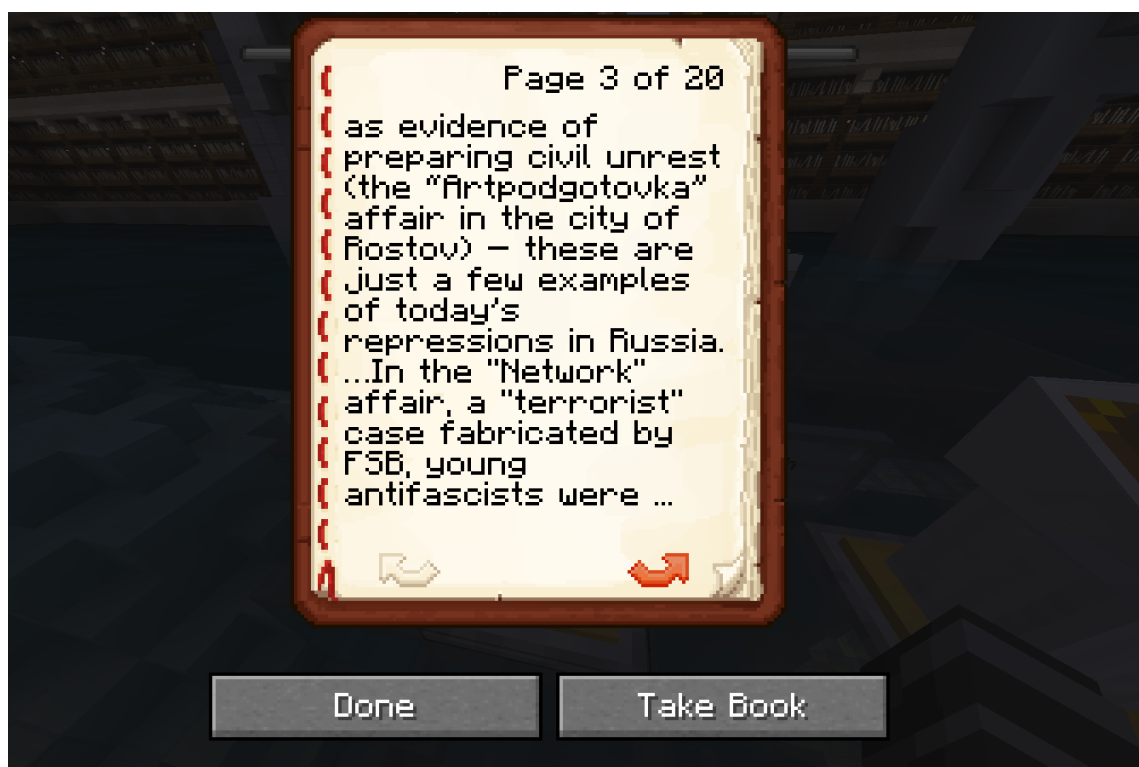
8. Prilozi

Slika 11 Primjer jedne pjesme s popisa za reprodukciju "The Uncensored Playlist" na platformi Spotify

Slika 12 Snimka zaslona Odsjeka za Rusiju u "The Uncensored Library" iz mape u računalnoj igri Minecraft

Slika 13 Snimka zaslona članka "Russian Internet under pressure" autora Yuri Izotov

Literatura

1. Access Now. n.d. „Access Now brani i proširuje digitalna prava ljudi i zajednica u opasnosti.“ Pristupljeno: 27. kolovoz 2023. <https://www.accessnow.org/about-us/>
2. Aceto, Giuseppe i Antonio Pescapé. 2015. „Internet Censorship detection: A survey.“ *Computer Networks*, br. 16 (ožujak 2015): 381-421. <https://doi.org/10.1016/j.comnet.2015.03.008>
3. Buckbee, Michael. n.d. „What is a Proxy Server and How Does it Work?.“ varonis.cm. Izmijenjeno: 24. lipanj 2022. Pristupljeno: 23. svibanj 2023. <https://www.varonis.com/blog/what-is-a-proxy-server>
4. Burnett, Sam i Nick Feamster. 2013. „Making sense of internet censorship: a new frontier for internet measurement“ *Computer Communication Review*, br. 3 (1. srpanj 2013.): 84-89. <https://doi.org/10.1145/2500098.2500111>
5. Freedom House. n.d. „About Us“ Pristupljeno: 25. kolovoz 2023. <https://freedomhouse.org/about-us>
6. Horvat, Aleksandra. 2021. „Hrvatsko knjižničarsko društvo i sloboda pristupu informacijama dvadeset godina poslije“ U Slobodan pristup informacijama: 20. okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama. Uredili S. Perić i A. Štimac. 10. prosinac 2020. Online platforma Zoom, Zagreb, Hrvatska. 41-49. Hrvatsko knjižničarsko društvo
7. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 2021. „Cenzura“ Pristupljeno: 14. 5. 2023. <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11246>

8. IFLA. n.d. „Advisory Committee on Freedom of Access to Information and Freedom of Expression“ Pristupljeno: 20. svibanj 2023. <https://www.ifla.org/units/faife/>
9. IFLA/FAIFE. 2002. „The Glasgow Declaration on Libraries, Information Services and Intellectual Freedom“ Pristupljeno: 20. svibanj 2023. <https://www.ifla.org/publications/the-glasgow-declaration-on-libraries-information-services-and-intellectual-freedom/>
10. IPWHITHEASE. n.d. „Understanding the Different Types of Proxies“ Pristupljeno: 26. svibanj 2023. <https://ipwithease.com/different-types-of-proxies/>
11. kaspersky. n.d. „What is VPN? How It Works, Types of VPN“ Pristupljeno: 23. svibanj 2023. https://iz.unizd.hr/Portals/70/docs_novi_web_1/2_docs/citiranje/Upute_za_Citiranje_FINAL_za_objavu%20na%20webu.pdf
12. Leiner, M. B., Cerf, V. G., Clark, D. D., Kahn, R. E., Kleinrock, L., Lynch, D. C., Postel, J., Roberts, L. G., Wolff, S. 2003. „A Brief History of the Internet.“ *Computer Communication Review*, br. 5 (listopad 2009): 22-31. <http://doi.acm.org/10.1145/1629607.1629613>
13. Li, Yao-Tai i Katherine Whitworth. 2023. “The right to information or data sovereignty? Sending unsolicited messages to Russians about the war in Ukraine” Pristupljeno: 23. travanj 2023. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/20539517231156123#bibr22-20539517231156123>
14. MediaMonks. 2020. „Reporters Without Borders: The Uncensored Playlist“ Objavljeno Prosinac 16, 2020. YouTube 2 min. <https://youtu.be/cPWMFBQFPLQ>
15. Narodne novine. 1999. “Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda” Pristupljeno: 20. travanj 2023. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/1999_05_6_142.html
16. Narodne novine. 2000. “Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o knjižnicama” Pristupljeno: 25. travanj 2023. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_10_104_2040.html
17. OONI. N.d.“About“ Pristupljeno: 17. svibanj 2023. <https://ooni.org/about/>
18. Panić, Matija. 2018. “Cenzura odozdo: prilog teorijskoj raspravi o cenzuri.” *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske* 60, br. 4, 25–44. <https://doi.org/10.30754/vbh.60.4.526>
<https://doi.org/10.30754/vbh.60.4.526>

19. Reporters without borders. 2020. "The uncensored library" Pristupljeno: 22. travanj 2023. <https://www.uncensoredlibrary.com/en>
20. Roskomsvoboda i OONI. 2023. "How Internet censorship changed in Russia during the 1st year of military conflict in Ukraine" Objavljeno: 24. veljača 2023. <https://ooni.org/post/2023-russia-a-year-after-the-conflict/>
21. Roskomsvoboda. 2023. "Sažetak medijskih uznemiravanja: lipanj 2023." Pristupljeno: 27. kolovoz 2023. <https://roskomsvoboda.org/post/smi-june-23/>
22. Rosson, Zach, Felicia Anthonio, Sage Cheng, Carolyn Tackett i Alexia Skok. 2023. „Weapons of control, shields of impunity: Internet shutdowns in 2022.“ accessnow.org Izmijenjeno: 24. svibanj 2023. <https://www.accessnow.org/internet-shutdowns-2022/>
23. RSF. 2016. „Who are we?“ Pristupljeno: 14. svibanj 2023. <https://rsf.org/en/who-are-we>
24. Shahbaz, Allie Funk, Amy Slipowitz, Kian Vesteinsson, Noah Buyon i Cathryn Grothe. 2020. " (Acknowledgements: *Freedom on the Net 2020.*", Freedom House. Pristupljeno: 25. kolovoz 2023. <https://freedomhouse.org/report/report-sub-page/2020/acknowledgements-freedom-net-2020>
25. Stipčević, Aleksandar. 1992. "Povijest Cenzure" U Cenzura u knjižnicama. 137-147. Zagreb : Filozofski fakultet, Zavod za informacijske znanosti.
26. Stipčević, Aleksandar. 1992. "Povijest Cenzure" U Cenzura u knjižnicama. Zagreb : Filozofski fakultet, Zavod za informacijske znanosti.
27. V-Dem institute. 2023. *Democracy Report 2023: Defiance in the Face of Autocratization.* University of Gothenburg
28. Vigderman, Aliza i Gabe Turner. 2022. „Internet Censorship in 2023: The Impact of Internet Restrictions“ security.org. Pristupljeno: 18. svibanj 2023. <https://www.security.org/vpn/internet-censorship/>
29. Vojinović, Ivana. 2023. "Internet Censorship: Definition, Types, and How It Can Affect You." DataProt. Pristupljeno: 20. travanj 2023. <https://dataprot.net/articles/what-is-internet-censorship/>
30. Winter, Philipp. 2014. "Measuring and circumventing Internet censorship" Pristupljeno: 14. tsvibanj 2023. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:758124/FULLTEXT01.pdf>
31. Wright Joss, Alexander Darer i Oliver Farnan. 2018. „On Identifying Anomalies in Tor Usage with Applications in Detecting Internet Censorship.“ U *WebSci '18:*

Proceedings of the 10th ACM Conference on Web Science. Uredili H. Akkermans, K. Fontaine i I. Vermeulen. 27. – 30. svibanj 2018. Amsterdam, Nizozemska. 87 – 96. Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/3201064.3201093>

Circumventing and fighting Internet censorship on the example of Russia

Summary

The main purpose of this paper is to indicate the problems of the Internet censorship. The first part of the paper deals with defining censorship and internet censorship, why it happened, who implements it and how it is devided. The second part of the work will focus on human rights, circumvention and the fight against Internet censorship. The active action in the fight against Internet censorship of three organizations through their websites will be presented and some of the ways to bypass censorship, that are VPN, Proxy and Tor will be explained. In the continuation of the paper, Internet censorship in Russia is discussed, which is also the subject of research. The data used were collected and published by the OONI initiative whose actions are also going to be presented. Data that is used in this paper referes to the measurement of Internet censorship in Russia in the period from January 1 to June 30, 2023 in order to determine the level of Internet censorship in Russia.

Keywords: Internet censorship, human rights, blocking of websites, bypassing Internet censorship, censorship in Russia